

DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

24. oktober 1996 *

I de forenede sager C-329/93, C-62/95 og C-63/95,

Forbundsrepublikken Tyskland ved Ministerialrat Ernst Röder, Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtiget, og advokat Michael Schütte, Berlin,

Hanseatische Industrie-Beteiligungen GmbH, Martinstraße 34, 2800 Bremen 1, ved advokat Gerhard Wiedemann, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Guy Harles, 8-10, rue Mathias Hardt, 2010 Luxembourg,

og

Bremer Vulkan Verbund AG, Lindenstraße 110, 2820 Bremen 70, ved advokat Hans-Jürgen Rabe, Hamburg, og med valgt adresse hos advokatfirmaet Turk & Prum, 13 P, avenue Guillaume, 1651 Luxembourg,

sagsøgere,

* Processprog: tysk.

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Ben Smulders og Jürgen Grunwald, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede, og med valgt adresse hos Carlos Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagner-Centret, Kirchberg,

sagsøgt,

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning 93/412/EØF af 6. april 1993 om støtte fra den tyske regering til HIBEG og fra HIBEG via Krupp GmbH til Bremer Vulkan AG for at lette salget af Krupp Atlas Elektronik GmbH fra Krupp GmbH til Bremer Vulkan AG (EFT L 185, s. 43),

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, G. F. Mancini, og dommerne C. N. Kakouris (refererende dommer) og P. J. G. Kapteyn,

generaladvokat: G. Cosmas
justitssekretær: ekspeditionssekretær H. A. Rühl,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at parterne har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 8. februar 1996,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 28. marts 1996,

afsagt følgende

Dom

- 1 Ved stævning indleveret til Domstolens Justitskontor den 25. juni 1993 har Forbundsrepublikken Tyskland i medfør af EØF-traktatens artikel 173, stk. 1, anlagt sag med påstand om annullation af Kommissionens beslutning 93/412/EØF af 6. april 1993 om støtte fra den tyske regering til HIBEG og fra HIBEG via Krupp GmbH til Bremer Vulkan AG for at lette salget af Krupp Atlas Elektronik GmbH fra Krupp GmbH til Bremer Vulkan AG (EFT L 185, s. 43, herefter »den anfægtede beslutning«) (sag C-329/93).

- 2 Ved stævninger indleveret til Domstolens Justitskontor den 28. juni 1993 og den 1. juli 1993 har selskaberne Hanseatische Industrie-Beteiligung GmbH (herefter »HIBEG«) og Bremer Vulkan Verbund AG (herefter »BV«) i medfør af EØF-traktatens artikel 173, stk. 2, anlagt sager med påstand om annullation af samme beslutning.

- 3 Efter udvidelsen af Retten i Første Instans' kompetence i medfør af Rådets afgørelse 93/350/Euratom, EKSF, EØF af 8. juni 1993 om ændring af afgørelse 88/591/EKSF, EØF, Euratom om oprettelse af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (EFT L 144, s. 21) blev de to sidstnævnte sager henvist til Retten ved Domstolens kendelse af 27. september 1993. Efter at Retten ved kendelse af

23. februar 1995 i henhold til artikel 47, stk. 3, i EF-statutten for Domstolen har erklæret sig inkompetent, er sagerne blevet henvist til Domstolen (sagerne C-62/95 og C-63/95).

- 4 Ved kendelse afsagt af Domstolens præsident den 16. november 1995 er de tre sager i henhold til procesreglementets artikel 43 blevet forenet med henblik på den mundtlige forhandling og domsafsigelsen.

Den anfægtede beslutning

- 5 Ifølge den anfægtede beslutning anmeldte den tyske regering den 17. december 1991 en garanti, som Freie Hansestadt Bremen (herefter »Land Bremen«) havde stillet over for visse banker til fordel for HIBEG, der er etableret i denne delstat.
- 6 Formålet med garantien var at gøre det muligt for BV, der har hjemsted i Bremen, at købe selskabet Krupp Atlas Elektronik GmbH (herefter »KAE«) af dettes moderselskab Krupp GmbH (herefter »Krupp«).
- 7 Den 6. maj 1992 indledte Kommissionen proceduren efter EØF-traktatens artikel 93, stk. 2, vedrørende garantien, hvorefter den traf den anfægtede beslutning.
- 8 Af beslutningen fremgår følgende:

For at sprede sine aktiviteter uden for skibsbygningssektoren købte BV en andel på 74,9% i KAE af Krupp. Prisen på 350 mio. DM blev ikke betalt kontant, men i form af nyligt udstedte BV-aktier. Der blev gennemført eller aftalt følgende transaktioner (gengivet i hovedtræk):

- 17. oktober 1991: BV-aktionærerne besluttede på generalforsamlingen at forøge aktiekapitalen ved udstedelse af nye aktier.
- 21. november 1991: Land Bremen stillede en garanti på 126 mio. DM til HIBEG, der er et offentligt selskab, som ejes af Land Bremen.
- 26. november 1991: Handel mellem Krupp og BV, hvor BV betalte 2,8 millioner nye BV-aktier (ifølge BV en samlet værdi på 350 mio. DM, dvs. 125 DM pr. aktie) til Krupp og herved erhvervede 74,9% af KAE.
- 26. november 1991: Krupp og HIBEG oprettede sammen et Gesellschaft bürgerlichen Rechts (herefter »GbR«).
- 31. december 1991: Krupp og HIBEG tilførte begge deres aftalte andele i GbR. Krupp tilførte de 2,8 millioner BV-aktier, og HIBEG bidrog med 350 mio. DM i kontanter, finansieret ved et banklån.
- 31. december 1991: I henhold til aftalen om oprettelse af GbR gav GbR Krupp et forskud på 350 mio. DM. HIBEG fik endelig bemyndigelse til at sælge BV-aktierne til tredjemand til en mindstepris på 125 DM pr. aktie. Hver solgt aktie reducerede de to partners andel i GbR, da det samtidig medførte en reduktion af saldoen på forskuddet til Krupp og en tilbagebetaling af det lån, som HIBEG havde ydet.

- Tidligst den 28. februar 1994 og senest den 31. december 1994: GbR opløses. De resterende BV-aktier overføres til HIBEG, mens Krupp beholder saldoen på forskuddet. Efter aftale med de banker, der ydede HIBEG lånet, har dette selskab mulighed for at tilbagebetale (en del af) lånet ved salg af BV-aktier til bankerne for 80 DM pr. aktie ved låneperiodens udløb.
- 9 Ifølge den anfægtede beslutning købte BV således en andel på 74,9% i KAE ved at betale Krupp 2,8 mio. BV-aktier. Inden for rammerne af GbR udvekslede Krupp disse aktier med HIBEG og modtog 350 mio. DM. På transaktionstidspunktet var BV-aktier noteret på børsen til omkring 80 DM pr. aktie, dvs. at den samlede værdi af de 2,8 mio. aktier var 224 mio. DM. Land Bremen støttede HIBEG med en garanti på 126 mio. DM, dvs. forskellen mellem den aftalte købspris for KAE og aktiernes værdi, og gav derved mulighed for salget af KAE til BV.
- 10 Kommissionen er af den opfattelse, at garantien fra Land Bremen udgør en statsstøtte til BV ud fra følgende betragtninger.
- 11 BV-aktiernes gennemsnitlige kurs var i november-december 1991, hvor de vigtigste transaktioner fandt sted, ca. 80 DM pr. aktie (84,90 DM i november og 75,40 i december). Da børskursen afspejler det enkelte selskabs situation set på baggrund af den generelle nationale og internationale udvikling, skal der alene lægges vægt herpå. I det konkrete tilfælde afspejlede kursen på 80 DM allerede den kurstrykkende virkning, en ny aktieemission normalt har. Den udgjorde derfor den maksimumspris, man kunne have forlangt ved en åben emission af nye BV-aktier. Dette blev bekræftet af, at bankerne var villige til at købe de usolgte aktier for 80 DM pr. stk. ved låneperiodens udløb, og af, at BV-aktiernes kurs fra udgangen af 1991 til februar 1993 svigede omkring 80 DM.

- 12 Ifølge den anfægtede beslutning kunne HIBEG, der ejes fuldt ud af Land Bremen og derfor må betragtes som et offentligt selskab, kun opnå banklånet og betale 350 mio. DM for de nye BV-aktier inden for rammerne af GbR, fordi Land Bremen dækkede risikoen med en garanti på 126 mio. DM. Dette beløb udgjorde nøjagtigt forskellen mellem de 350 mio. DM (det samlede lån) og de 224 mio. DM (aktiernes værdi på grundlag af en markedskurs på 80 DM pr. aktie).
- 13 For så vidt angår spørgsmålet om støttens størrelse, når Kommissionen i den anfægtede beslutning frem til den konklusion, at forskellen mellem de 350 mio. DM, som blev betalt for KAE, og de nye BV-aktiers værdi på 224 mio. DM, dvs. 126 mio. DM, ikke kan begrundes i kommercielle forhold. Derfor må hele denne forskel, der svarer til den samlede garanti til HIBEG, betragtes som støtte.
- 14 Hvad angår spørgsmålet om støttemodtageren anføres det i den anfægtede beslutning, at det på det tidspunkt, hvor proceduren efter traktatens artikel 93, stk. 2, blev indledt, ikke var muligt at identificere støttemodtageren. Svaret afhæng af vurderingen af den egentlige kommercielle markedspris for KAE. Hvis 74,9% af KAE kun var 224 mio. DM værd, gik hele støtten til Krupp. Hvis den pågældende værdi var 350 mio. DM, gik hele støtten via HIBEG til BV for at gøre det muligt for sidstnævnte at overtage 74,9% af KAE. Hvis den egentlige markedsværdi for 74,9% af KAE lå mellem disse to beløb, var støtten fordelt mellem BV og Krupp. Kommissionen nåede ved afslutningen af sin undersøgelse frem til, at 350 mio. DM afspejlede den reelle markedsværdi for 74,9% af KAE, hvorfor den endelige støttemodtager var BV. Formålet med alle transaktionerne var at sprede BV's aktiviteter gennem købet af KAE, og selv om det var Krupp, der modtog den kontante betaling direkte fra HIBEG som led i aftalerne om GbR, var det BV, der rent faktisk forbedrede sin finansielle stilling gennem HIBEG's kontante bidrag og statsgarantien.

- 15 Kommissionen giver dernæst i den anfægtede beslutning udtryk for, at den omtvistede garanti ikke var i overensstemmelse med Land Bremen's garantiordning («Bürgschaftsrichtlinien»), som Kommissionen havde godkendt den 28. oktober 1991. For det første skulle garantier i henhold til denne ordning principielt stilles i form af simpel kaution, mens den omtvistede garanti var en selvskyldnerkaution. Kommissionen kunne i denne forbindelse i beslutningen ikke tiltræde det af den tyske regering fremførte synspunkt, at det i »Bürgschaftsrichtlinien« anvendte ord »principielt« («grundsätzlich») også åbnede mulighed for selvskyldnerkautioner, og at en simpel kaution heller ikke havde været hensigtsmæssig ud fra et økonomisk synspunkt, da HIBEG var statsejet. For det andet fastslås det i beslutningen, at der i henhold til garantiordningen skulle stilles en sikkerhed for lånet og betales en præmie på 0,5% ved oprettelsen og 0,5% årligt. HIBEG var imidlertid i det konkrete tilfælde hverken blevet afkrævet sikkerhed eller præmie. Endelig kunne Kommissionen ikke på grundlag af de foreliggende oplysninger tilslutte sig, at der var tale om et normalt forhold mellem afkastet af investeringen i GbR og de midler, der var nødvendige til renter og afdrag på lånet, som fastsat i garantiordningen.
- 16 Da den omtvistede garanti ikke var i overensstemmelse med Land Bremen's godkendte garantiordning, burde den tyske regering ifølge Kommissionen have anmeldt den på forhånd til Kommissionen i overensstemmelse med traktatens artikel 93, stk. 3. Den tyske regering anmeldte imidlertid støtten, efter at garantien var stillet, efter at Krupp og BV havde henholdsvis solgt og købt 74,9% af KAE, og efter at HIBEG og Krupp havde stiftet GbR. Regeringen overtrådte dermed den nævnte bestemmelse i traktaten. Støtten har derfor været ulovlig fra det tidspunkt, hvor den blev ydet.
- 17 Med henblik på at undersøge, om den omhandlede støtte fordrejede konkurrencevilkårene og påvirkede samhandelen mellem medlemsstaterne i traktatens artikel 92, stk. 1's forstand, redegør Kommissionen i den anfægtede beslutning for KAE's virksomhed. Det fastslås i beslutningen, at selskabets hovedvirksomhed lå inden for sø- og forsvarselektronik (ekkkolydteknik, signal- og databehandling), at fabrikanterne af disse produkter konkurrerer med hinanden inden for Fællesskabet, og at de pågældende produkter er omfattet af samhandelen mellem medlemsstaterne.

Der henvises i beslutningen til forskellige statistiske oplysninger om KAE's eksport i forhold til selskabets samlede omsætning, og det konkluderes, at den omtvistede støtte påvirkede samhandelen mellem medlemsstaterne og fordrejede konkurrencen mellem producenter af sø- og forsvarselektronik.

- 18 Kommissionen undersøger endelig mulighederne for at anvende undtagelserne i traktatens artikel 92, stk. 3. Den fastslår i denne forbindelse, at den omtvistede støtte ikke skulle fremme den økonomiske udvikling i områder, hvor levestandarden er usædvanlig lav, eller hvor der hersker en alvorlig underbeskæftigelse [artikel 92, stk. 3, litra a)], at den heller ikke skulle fremme virkeliggørelsen af et projekt af fælleseuropæisk interesse eller afhjælpe en alvorlig forstyrrelse i den tyske økonomi [artikel 92, stk. 3, litra b)], og at der ikke forelå nogen EF-sektoral begrundelse for støtten, der ikke var led i en godkendt regionalstøtteordning, men udgjorde en investeringsstøtte, hvis formål var at gøre det muligt for BV at købe en bestående virksomhed (KAE) og ikke at skabe nye produktionsanlæg eller beskæftigelse [artikel 92, stk. 3, litra c)].
- 19 Det fastslås derfor i artikel 1, stk. 1, i den anfægtede beslutning, at støtten til BV på i alt 126 mio. DM er ulovlig og uforenelig med fællesmarkedet. I stk. 2 fastslås det, at den støtte, Land Bremen ydede HIBEG i form af en garanti på 126 mio. DM, også er ulovlig og uforenelig med fællesmarkedet.
- 20 I henhold til artikel 2, stk. 1, skal Forbundsrepublikken Tyskland påse, at støtten til BV tilbagebetales fuldt ud til HIBEG inden to måneder efter meddelelsen af beslutningen i overensstemmelse med de i national ret gældende procedurer og bestemmelser. I henhold til artikel 2, stk. 2, pålægges det den tyske regering at annullere den i artikel 1, stk. 2, omhandlede garanti inden for samme frist på to måneder.

Sagsøgernes anbringender

- 21 Sagsøgerne har til støtte for deres annullationspåstande gjort gældende, at den anfægtede beslutning er behæftet med mangler ved begrundelsen i hvert enkelt punkt. De har endvidere gjort gældende, at der er sket en tilsidesættelse af traktatens regler om statsstøtte, af retten til kontradiktion, af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning og af proportionalitetsprincippet, samt at der er anlagt en forkert fortolkning af Land Bremen's »Bürgschaftsrichtlinien«.
- 22 Der skal først tages stilling til anbringendet om mangler ved begrundelsen i hvert enkelt punkt i beslutningen, idet det alene vil være muligt at undersøge de øvrige anbringenders berettigelse, hvis beslutningen er tilstrækkeligt begrundet. Ifølge fast retspraksis skal begrundelsen for en bebyrdende afgørelse dels gøre det muligt for Domstolen at foretage en prøvelse af lovligheden af afgørelsen, dels give den pågældende de nødvendige oplysninger til at bedømme, om afgørelsen er rigtig.

Begrundelsen for den anfægtede beslutning

De nye BV-aktiers værdi

- 23 Spørgsmålet om, hvorvidt den omhandlede intervention udgør en støtte, afhænger i første omgang af, om de nye BV-aktiers samlede værdi svarer til værdien af den af BV erhvervede andel på 74,9% af KAE. Hvis der er overensstemmelse mellem disse to værdier, er der ikke tale om støtte. Hvis derimod de nye BV-aktiers samlede værdi er lavere en værdien af 74,9% af KAE, skal det dernæst ifølge Domstolens praksis under hensyntagen til omstændighederne og alle relevante oplysninger

undersøges, hvorledes en privat investor, der følger en global eller sektorbestemt strukturpolitik og lader sig lede af mere langsigtede rentabilitetsudsigter, ville have handlet (dom af 21.3.1991, sag C-305/89, Italien mod Kommissionen, »Alfa Romeo«, Sml. I, s. 1603).

- 24 Hvad angår det første spørgsmål er der for det første uenighed mellem parterne om det relevante tidspunkt for sammenligningen af de to værdier og for det andet om bedømmelseskriterierne.
- 25 Som det fremgår af sagens akter, førte de i begyndelsen af 1991 indledte forhandlinger mellem Krupp og BV om sidstnævntes køb af en del af KAE til, at der den 12. juli 1991 blev underskrevet et »Memorandum of Understanding« (herefter »memorandummet«). I henhold til memorandummet, som først skulle få gyldighed efter at være blevet godkendt af parternes tilsynsråd, skulle BV's kapital forhøjes med 2,8 mio. nye ihændehaveraktier, som Krupp skulle tegne. Som modydelse for erhvervelsen af disse aktier skulle Krupp overdrage sin andel på 74,9% af KAE til BV. De to aftaleparter vurderede deres respektive indskud til 350 mio. DM, hvilket for de nye BV-aktiers vedkommende svarer til en værdi på 125 DM pr. aktie. Krupp's indskud skulle have virkning fra den 1. juli 1991.
- 26 Sagsøgerne har anført, at den afgørende faktor ved værdiansættelsen af de nye BV-aktier er den aftale, der blev indgået mellem Krupp og BV den 12. juli 1991 og er nedfældet i memorandummet. Denne dato er det relevante tidspunkt for værdiansættelsen, idet aftalen er bindende for parterne med hensyn til de nærmere aftalte dispositioner og navnlig med hensyn til værdiansættelsen af hvert enkelt selskabs indskud. På den pågældende dato blev både Krupp's og BV's indskud vurderet til 350 mio. DM.
- 27 I øvrigt tog aftaleparterne ved vurderingen af de nye BV-aktier ikke alene hensyn til deres børskurs på daværende tidspunkt, som var 101,20 DM, men også til andre faktorer med relation til BV's indre værdi, såsom den seneste udvikling i

BV-aktiernes børskurs, den værdistigning, som fulgte af aktieposten på 2,8 mio., der udgjorde 19,13% af BV's kapital efter forhøjelsen heraf, og den positive virkning, det havde for aktiernes værdi, at virksomheden Systemtechnik Nord GmbH (herefter »STN«) — et datterselskab af BV, der virkede på samme område som KAE — blev lagt sammen med KAE under BV's ledelse.

- 28 Kommissionen har derimod gjort gældende, at den eneste relevante parameter i det foreliggende tilfælde må være BV-aktiernes børskurs. Aktiernes værdi bestemmes nemlig af markedet, og aktiemarkedet er børsen. Børskursen udgør således det eneste gyldige kriterium for fastlæggelsen af en akties faktiske værdi. Kursen afspejler også markedets bekymringer og forhåbninger med henblik på fremtiden.
- 29 Med hensyn til spørgsmålet om det relevante tidspunkt for værdiansættelsen finder Kommissionen, at dette ligger inden for den periode, hvor den omtvistede garanti var gældende, dvs. fra slutningen af november til begyndelsen af december 1991. I denne periode lå kursen for BV-aktierne på omkring 80 DM.
- 30 Indledningsvis bemærkes, at når Kommissionen lagde til grund, at det relevante tidspunkt for den pågældende værdiansættelse var det tidspunkt, hvor Land Bremen besluttede at stille den omhandlede garanti, skyldes det naturligvis, at den kompetente myndighed på dette tidspunkt foretog den endelige vurdering af de omstændigheder, der fik den til at stille garantien. På dette punkt er begrundelsen for den anfægtede beslutning tilstrækkelig.
- 31 Ifølge Domstolens praksis skal begrundelseskravet fastlægges i lyset af den konkrete sags omstændigheder, navnlig indholdet af den pågældende retsakt (jf. f. eks. dom af 13.3.1985, forenede sager 296/82 og 318/82, Nederlandene og Leeuwarder Papierwarenfabrik mod Kommissionen, Sml. s. 809, præmis 19).

- 32 Kommissionen skulle således i det foreliggende tilfælde tage hensyn til alle sagens omstændigheder og relevante faktorer.
- 33 Der kunne herved ud over BV-aktiernes børskurs tages hensyn til den tidligere udvikling i denne kurs, aftalen af 12. juli 1991, virksomheden BV's indre værdi, den værdistigning, aktieposten på 2,8 mio. eventuelt måtte have medført, de forventede synergistiske virkninger af KAE og STN's fusion på baggrund af markedssituationen, den inside information, aftaleparterne havde vedrørende det omhandlede marked og de konkurrerende virksomheders situation, og forventninger om udviklingen i BV-aktiernes kurs, bl. a. under hensyntagen til situationen på det marked, hvor virksomheden er aktiv.
- 34 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at BV-aktiernes børskurs den 12. juli 1991 var 101,20 DM, at den lå på omkring 100 DM i oktober 1993, og at den endog nåede op på 106 DM i januar 1994. Sagsøgerne har i øvrigt — uden at det er blevet bestridt — henvist til et tilfælde, hvor en virksomhed solgte en betydelig aktiepost til en væsentlig højere pris end børskursen.
- 35 Det må i det foreliggende tilfælde konstateres, at Kommissionen end ikke tilnærmevis har baseret sin beslutning på en analyse af de ovennævnte parametre, og at den navnlig ikke har beskæftiget sig med spørgsmålet, om den vurdering af de 2,8 mio. nye BV-aktier til 350 mio. DM, som den 12. juli 1991 blev foretaget af Krupp og BV — to virksomheder uden nogen form for juridisk eller økonomisk forbindelse — måtte betragtes som urimelig på baggrund af de ovennævnte parametre og ud fra kriteriet baseret på en stor privat investor, der lader sig lede af mere langsigtede rentabilitetsudsigter, eller om den måtte betragtes som fiktiv på baggrund af de tilsagn, Krupp måtte have modtaget om betaling af beløbet gennem oprettelsen af et Gesellschaft bürgerlichen Rechts og en garanti fra Land Bremen. Der er under alle omstændigheder ikke ført bevis for sådanne tilsagn.

- 36 I stedet for at vurdere alle disse parametre fastslår Kommissionen i den anfægtede beslutning blot, uden at give en tilstrækkelig forklaring, at børskursen er den eneste afgørende faktor ved værdiansættelsen af aktierne. Denne opfattelse er for kategorisk, unuanceret og restriktiv. Den uindskrænkede og ubetingede anvendelse af dette kriterium med udelukkelse af alle andre faktorer indebærer en automatik, der vanskeligt kan forenes med det markedsøkonomiske system og de økonomiske valg, der — som i det foreliggende tilfælde — træffes af store virksomheder, der lader sig lede af mere langsigtede rentabilitetsudsigter.
- 37 Det må derfor fastslås, at den anfægtede beslutning på dette punkt er utilstrækkeligt begrundet.
- 38 Den anfægtede beslutning bør herefter annulleres i sin helhed på grund af mangler ved begrundelsen.
- 39 Domstolen skal ikke desto mindre tage stilling til anbringenderne vedrørende begrundelsen for de andre punkter i den anfægtede beslutning.

Rådets direktiv 90/684/EØF

- 40 Sagsøgerne har gjort gældende, at selv om den omtvistede intervention måtte skulle betragtes som støtte, havde Kommissionen pligt til at undersøge, om denne var forenelig med bestemmelserne i Rådets direktiv 90/684/EØF af 21. december 1990 om støtte til skibsbygningsindustrien (EFT L 380, s. 27, herefter »syvende direktiv«), navnlig artikel 5 og artikel 6, stk. 3.

- 41 BV er nemlig ifølge sagsøgerne en skibsbygningsvirksomhed. Selskabets hovedvirksomhed svarende til 64,4% af den samlede omsætning i 1991 lå inden for skibsbygningsindustrien. I øvrigt drejer moderne skibsbygning sig om produktion af et »skibssystem«, der begynder med samling af metaldele og slutter med installation af elektroniske systemer, og syvende direktiv gælder ikke kun for skibsbygning i snæver forstand.
- 42 I forbindelse med undersøgelsen af den omhandlede intervention blev dette synspunkt gentagne gange fremført over for Kommissionen, som forkastede det uden at angive grundene til, at den fandt, at det omhandlede tilfælde ikke faldt ind under syvende direktiv.
- 43 Kommissionen har heroverfor anført, at det fremgår af BV's årsberetning for regnskabsåret 1991, at skibsbygningsvirksomhedens samlede andel i samtlige resultater inden for BV-koncernen i 1991 udgjorde 42,4%. Det er derfor ikke korrekt, at BV havde sin hovedvirksomhed inden for skibsbygning. I øvrigt er betingelserne for at anvende artikel 5 og artikel 6, stk. 3, i syvende direktiv ikke opfyldt i det foreliggende tilfælde. Ifølge Kommissionen skulle der således ikke i begrundelsen for dens beslutning tages stilling til bestemmelser, der hverken er relevante eller anvendelige.
- 44 Hertil bemærkes, at virksomheden Bremer Vulkan Verbund AG, som er et af de største skibsværfter inden for Fællesskabet, er almindelig kendt som en virksomhed, der først og fremmest beskæftiger sig med skibsbygning.
- 45 I henhold til syvende direktivs artikel 5, som har overskriften »Andre former for driftsstøtte«, kan støtte til bygnings- og ombygningsværfters fortsatte drift betragtes som forenelig med fællesmarkedet under visse betingelser. Artikel 6, der har overskriften »Investeringsstøtte« og hører til kapitel III om »Støtte til omstrukturering«, bestemmer i stk. 3, at investeringsstøtte kan betragtes som forenelig med

fællesmarkedet, bl. a. hvis støttens størrelse og intensitet er berettiget ud fra den pågældende omstrukturings omfang.

- 46 Hvis disse betingelser var opfyldt, kunne den støtte, der hævdes at være ydet BV, således betragtes som forenelig med fællesmarkedet.
- 47 På denne baggrund skulle Kommissionen i den anfægtede beslutning præcisere, hvilke aktiviteter der i dag må anses for at henhøre under skibsbygning, hvilke virksomheder der må anses for at høre til denne sektor, og hvorfor BV måtte antages at falde uden for denne. Kommissionen skulle ligeledes i sin beslutning redegøre for de betragtninger, der dannede grundlag for konklusionen om, at de omhandlede bestemmelser i syvende direktiv ikke fandt anvendelse i det konkrete tilfælde.
- 48 Da begrundelsen for den anfægtede beslutning ikke på et eneste punkt beskæftiger sig med spørgsmålet om anvendeligheden af syvende direktiv, må det konstateres, at beslutningen i så henseende slet ikke indeholder nogen begrundelse. Denne mangel kan i øvrigt ikke afhjælpes ved hjælp af de argumenter og oplysninger, som Kommissionen er fremkommet med for Domstolen.

Fordrejning af konkurrencevilkårene og påvirkning af samhandelen mellem medlemsstaterne

- 49 Med henblik på at undersøge, om den støtte, der hævdes at være ydet BV, fordrejer konkurrencevilkårene og påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne, som omhandlet i traktatens artikel 92, stk. 1, henviser Kommissionen i den anfægtede

beslutning til KAE's virksomhed. Det fastslås, at KAE's hovedvirksomhed ligger inden for sø- og forsvarselektronik (ekkkolydteknik, signal- og databehandling), at fabrikkerne af disse produkter konkurrerer med hinanden inden for EF, og at de pågældende produkter er omfattet af samhandelen mellem medlemsstaterne.

50 Kommissionen henviser desuden i beslutningen til omfanget af KAE's eksport til andre EF-lande i forhold til selskabets samlede omsætning (45 mio. DM ud af 689 mio. DM i 1991), hvorefter den angiver nogle tal for medlemsstaternes import af forskellige produkter, der har oprindelse i Fællesskabet og henhører under tre toldpositioner, og det konkluderes, at den omtvistede støtte påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne og fordrejer konkurrencen mellem producenter af sø- og forsvarselektronik.

51 Hertil bemærkes for det første, at selv hvis det måtte antages, at Kommissionen med rette kunne nøjes med at undersøge KAE's situation med henblik på vurderingen af, om en støtte, der var ydet BV, var forenelig med fællesmarkedet, kan Kommissionens udtalelser i den anfægtede beslutning og de heri indeholdte oplysninger ikke give tilstrækkelig støtte til de konklusioner, Kommissionen når frem til.

52 Selv om det følger af fast retspraksis, at den omstændighed, at en virksomhed har en forholdsvis beskeden omsætning inden for Fællesskabet, ikke på forhånd udelukker, at en statslig intervention til fordel for virksomheden kan have karakter af støtte (dom af 21.3.1990, sag C-142/87, Belgien mod Kommissionen, »Tubemeuse«, Sml. I, s. 959, præmis 43), og selv om det i visse tilfælde kan fremgå af selve de omstændigheder, hvorunder støtten ydes, at den kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne og fordreje eller true med at fordreje konkurrencevilkårene,

påhviler det i det mindste Kommissionen at angive disse omstændigheder i beslutningens begrundelse (dommen i sagen Nederlandene og Leeuwarder Papierwarenfabrik mod Kommissionen, jf. ovenfor, præmis 24).

- 53 I det foreliggende tilfælde nævnes der i den anfægtede beslutning intet om situationen på det omhandlede marked, KAE's markedsandel og konkurrerende virksomheders stilling. For så vidt angår handelen med de pågældende produkter mellem medlemsstaterne angiver Kommissionen blot medlemsstaternes import af produkter, der henhører under tre toldpositioner, uden at fastlægge KAE's andel af denne import.
- 54 For det andet bemærkes, at Kommissionen under alle omstændigheder, uden at begrunde sin beslutning på dette punkt, har begrænset sig til at undersøge KAE's situation. Da BV imidlertid angives som modtageren af den påståede støtte, skulle Kommissionen have undersøgt, hvorledes erhvervelsen af de 74,9% af KAE styrede selskabets konkurrencemæssige stilling på områderne for skibsbygning og sø- og forsvarselektronik, bl. a. under hensyntagen til, at BV allerede ejede STN, der opererede inden for den samme sektor som KAE, og i betragtning af situationen på de relevante markeder og de konkurrerende virksomheder.
- 55 Det må herefter fastslås, at den anfægtede beslutning også på dette punkt er utilstrækkeligt begrundet.

Den støtte, som hævdes at være ydet HIBEG

- 56 I betragtningerne til den anfægtede beslutning fremstilles HIBEG først som et mellemlid, der har formidlet en statsstøtte til BV, som er den endelige støttemod-

tager. HIBEG virkede således blot som et redskab for Land Bremen. I beslutningens dispositive del betegnes HIBEG imidlertid uden nogen nærmere forklaring som den selvstændige modtager af en særskilt støtte ydet af Land Bremen i form af en garanti på 126 mio. DM. Kommissionen uddyber på ingen måde, hvad HIBEG's fordel ved den omhandlede offentlige intervention består i.

- 57 Den anfægtede beslutning må derfor betragtes som utilstrækkeligt begrundet i denne henseende.
- 58 Det må herefter fastslås, at den anfægtede beslutning i flere henseender ikke opfylder begrundelseskravet i EØF-traktatens artikel 190. Den bør derfor annulleres på grund af væsentlige formelle mangler, uden at det er nødvendigt at undersøge søgernes øvrige anbringender.

Sagens omkostninger

- 59 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Kommissionen har tabt sagen og bør derfor betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

- 1) Kommissionens beslutning 93/412/EØF af 6. april 1993 om støtte fra den tyske regering til HIBEG og fra HIBEG via Krupp GmbH til Bremer Vulkan AG for at lette salget af Krupp Atlas Elektronik GmbH fra Krupp GmbH til Bremer Vulkan AG annulleres.

- 2) Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber betaler sagens omkostninger.

Mancini

Kakouris

Kapteyn

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 24. oktober 1996.

R. Grass

G. F. Mancini

Justitssekretær

Formand for Sjette Afdeling